

Odpowiedzialność karna za nieudzielenie pomocy z art. 162 kk i 93 kw

Kodeks karny

Art. 162. § 1. Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których możliwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołane

W art. 162 chodzi o narażenie na poniższe skutki a nie spowodowanie tych skutków.

Narażenie zaś na skutki łagodniejsze tj. zwykły rozstrój zdrowia powyżej i poniżej 7 dni nie jest objęty art.162 kk.

Art. 156. § 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Uwaga:

(do 31.08.1998 r. obowiązywał art. 164 kk z 1969 r), na fioletowo oznaczone są tezy wyroków nieaktualne, czerwone aktualne.

1998.10.19 wyrok SN IV KKN 205/97 Prok.i Pr. 1999/6/3

To, że ucieczka z miejsca wypadku bez udzielenia pomocy ofierze następuje po spowodowaniu wypadku, a także może być postrzegana jako forma obrony przed odpowiedzialnością karną - co wyraźnie akcentuje kasacja - nie może automatycznie przesądzać, że mamy do czynienia z czynem następczym współkaralnym, nie zaś z innym (odrębnym)

przestępstwem pozostającym z tym pierwszym (wypadkiem drogowym) w zbiegu realnym, podlegającym odrębnemu ukaraniu na podstawie art. 164 § 1 k.k.

1997.03.14 wyrok s.apel. II AKa 26/96 OSP 1997/9/154

w Łodzi

głosa częściowo krytyczna: Satko J. OSP 1997/9/154

I. Co do odpowiedzialności karnej z art. 164 § 1 k.k. osoby, która nie udzieliła pomocy, mimo barku przeszkód, o którym mowa w tym przepisie, nie ma żadnego znaczenia skuteczność czy też bezskuteczność udzielonej pomocy.

II. Groźba bezpośredniego niebezpieczeństwa utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia musi istnieć obiektywnie. Jeżeli zgon już nastąpił, nie może być mowy o znajdowaniu się w położeniu zagrażającym życiu.

1996.03.14 wyrok s.apel. II AKr 26/96 Prok.i Pr. 1996/11/19

w Łodzi

Do odpowiedzialności karnej z art. 164 § 1 k.k. osoby, która nie udzieliła pomocy mimo braku przeszkód, o których mowa w tym przepisie, nie ma żadnego znaczenia skuteczność czy też bezskuteczność udzielonej pomocy. Zagrożenie musi istnieć obiektywnie także w chwili, gdy udzielenie jej było jeszcze możliwe. Jeżeli zgon już nastąpił, nie może być mowy o znajdowaniu się w położeniu zagrażającym życiu.

1995.04.12 uchwała SN I KZP 2/95 OSNKW 1995/5-6/26

7 sędziów

Uwaga: Obecnie zob. też art. 145 § 4 k.k.

głosa aprobująca: Zoll A. OSP 1995/12/252

przeгляд orzeczn.: Dąbrowska-Kardas M. Kardas P. PS 1996/11-12/121

głosa aprobująca: Buchała K. PPK 1995/13/55

Sprawca wypadku, odpowiadający za występki z art. 145 (§ 1 lub § 2, ewentualnie w związku z § 3) k.k., ponosi także - w razie nieudzielenia pomocy ofierze wypadku w warunkach określonych w art. 164 k.k. - odpowiedzialność za pozostające w zbiegu realnym przestępstwo z art. 164 § 1 k.k.

1994.06.23 wyrok s.apel. II AKr 56/94 KZS 1994/6-8/48

w Krakowie

Przestępstwo z art. 164 § 1 k.k. nie polega na dokonaniu błędnego wyboru sposobu niesienia pomocy (ratowania życia), lecz na całkowitym zaniechaniu odnośnej powinności, jak to wyjaśnił Sąd Najwyższy w sprawie lekarki, która do potrzebującego jej pomocy wybrała daleki objazd zamiast przejść przez most czy rzekę (OSNKW 1-2/77 p. 8 w uzasadnieniu sędziego H.

Kempistego). Innymi słowy nie idzie o to, by sprawca wybrał najlepszy z możliwych sposobów ratowania zagrożonej osoby, ale o to by nie podjął jakichkolwiek działań zmierzających do udzielenia pomocy ofierze.

1994.04.29 wyrok SN WR 70/94 OSNKW 1994/11-12/70

głosa aprobująca: Liszewska A. Palestra 1995/5-6/236

Odpowiedzialność karną na podstawie art. 164 § 1 k.k. może ponosić również lekarz, ale jedynie wtedy, kiedy nie ciąży na nim obowiązek troszczenia się o osobę zagrożoną w rozumieniu art. 163 § 1 k.k.

1986.06.11 wyrok SN V KRN 214/86 OSNKW 1987/1-2/4

głosa: Stefański R.A. OSP 1988/5/108

Nieudzielenie przez sprawcę wypadku drogowego pomocy ofierze tego wypadku nie tylko stanowi naruszenie zasad wynikających z ustawy "prawo o ruchu drogowym" (art. 36 pkt 2 ust. 1), ale także świadczy o niskim morale sprawcy i powinno być traktowane jako istotna okoliczność obciążająca.

1986.02.03 wyrok SN I KR 446/86 OSNPG 1987/5/55

1. Przepięstwo dzieciobójstwa jest przēpięstwem umyślnym. Może ono być popełnione zarówno z zamiarem bezpośrednim jak i ewentualnym, w formie działania bądź zaniechania.

2. Pozostawienie córki wraz z noworodkiem samym sobie, w najcięższej dla nich chwili, gdy rodzica na taką właśnie pomoc ze strony matki oczekiwała, licząc że będzie jej udzielona, przesądza o winie oskarżonej w popełnieniu przez nią przēpięstwa z art. 164 § 1 k.k. Nawet bowiem beznadziejność sytuacji nie zwalnia od obowiązku niesienia pomocy, jako że nie każda sytuacja, która wydaje się być beznadziejna jest nią w rzeczywistości.

1985.06.24 wyrok SN V KRN 362/85 OSNPG 1986/8/108

Przēpięstwo przewidziane w art. 164 § 1 k.k. jest przēpięstwem podobnym w rozumieniu art. 60 § 1 k.k. w zw. z art. 120 § 2 k.k. do przēpięstwa z art. 184 § 1 k.k.

1982.11.18 wyrok SN Rw 989/82 OSNKW 1983/4-5/27

przēgląd orzeczn.: Ćwiakalski Z. Zoll A. NP 1984/6/82

Pozostawienie przez sprawcę przēpięstwa określonego w art. 158 § 1 k.k. pobitej uprzednio osoby w położeniu, o którym mowa w art. 163 lub 164 § 1 k.k., jest niczym innym jak tylko dalszym utrzymywaniem stworzonej w następstwie pobicia sytuacji zagrażającej życiu lub

zdrowiu pokrzywdzonego, i w związku z tym nie stanowi odrębnego przestępstwa, lecz jedynie okoliczność obciążającą przy wymiarze kary.

1981.01.09 wyrok SN Rw 460/80 OSNPG 1981/8/95

Pomiędzy brzmieniem dyspozycji art. 93 § 1 k.w., a brzmieniem dyspozycji art. 164 § 1 k.k. występują zasadnicze różnice, które sprawiają, że uczestnicy opisanych w nich zdarzeń w zależności od ich zachowania się i towarzyszących okoliczności odpowiadają bądź to za przestępstwo określone w art. 164 § 1 k.k., bądź też za wykroczenie określone w art. 93 § 1 k.w.

O ile bowiem za wykroczenie z art. 93 k.w. odpowiada tylko i wyłącznie prowadzący pojazd, który uczestnicząc w wypadku drogowym, nie udzielił pomocy ofierze wypadku, o tyle odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 164 § 1 k.k. podlega każda osoba, która człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednio niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia nie udzieliła pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu.

1980.07.02 wyrok SN V KRN 127/80 OSNPG 1981/5/47

Ucieczka oskarżonego z miejsca wypadku jest okolicznością wysoce go obciążającą, gdyż stanowi jaskrawe pogwałcenie elementarnego obowiązku każdego kierowcy, a zwłaszcza kierowcy, który był tego sprawcą, udzielenia pomocy ofiarom wypadku, przez jak najszybsze wezwanie pogotowia ratunkowego czy inne odpowiednie działanie.

1980.02.14 wyrok SN Rw 29/80 LEX nr 21860

Uwaga: Obecnie zob. też art. 145 § 4 k.k.

Jeżeli uczestnik wypadku drogowego z ludźmi, którego zachowanie nie wyczerpuje znamion przestępstwa drogowego, nie zatrzyma prowadzonego pojazdu w miejscu zdarzenia i nie udzieli niezwłocznie pomocy ofierze tego wypadku, może ponosić odpowiedzialność za takie postępowanie na podstawie art. 164 § 1 k.k. lub art. 93 § 1 k.w.

1976.10.05 wyrok SN VI KRN 233/76 OSNKW 1977/1-2/8

glosa: Gimbut A. OSP 1978/4/63

Przepis art. 164 § 1 k.k. dotyczy nieudzielenia pomocy ze świadomością znajdowania się innej osoby w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia oraz ze świadomością nienarażenia siebie lub innej osoby na bezpośrednie niebezpieczeństwo.

1974.06.27 wyrok SN

Rw 370/74 OSNKW 1974/10/193

głosa: Wąsek A. OSP 1975/7-8/186

Na tle istoty przestępstwa określonego w art. 164 § 1 k.k. obojętną rzeczą jest, czy akcja ratowania (pomoc), której sprawca - mimo realnej możliwości i bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu - nie przedsięwziął, byłaby skuteczna, czy też bezskuteczna. O popełnieniu omawianego przestępstwa bowiem decyduje to, że sprawca, będąc świadom istnienia grożącej dla życia innego człowieka sytuacji, zachowuje się biernie, tj. nie podejmuje dostępnych i możliwych środków, które mogłyby uchylić lub chociażby zmniejszyć niebezpieczeństwo grożące bezpośrednio życiu i zdrowiu innego człowieka.

1973.08.14 wyrok SN

V KRN 285/73

OSNKW 1974/1/14

głosa: Janiszewski B. Kalinowski J. NP 1975/1/154

przeгляд orzeczn.: Rejman G. NP 1976/6/917

Nieudzielenie pomocy ofierze wypadku nie może być uznane za odrębne przestępstwo, stanowi bowiem istotną okoliczność obciążającą przy wymiarze kary.

1972.09.26 wyrok SN

V KRN 379/72

OSNKW 1973/1/9

głosa: Buchała K. OSP 1973/12/253

1. Na podstawie przepisu art. 164 k.k. może odpowiadać tylko ten, kto nie będąc sprawcą śmierci - dowiedziawszy się w jakikolwiek sposób o grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwie utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia - nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu.

2. Sprawcą przestępstwa określonego w art. 145 § 1 lub 2 k.k. może być każda osoba, nie tylko kierująca pojazdem mechanicznym (np. przechodzień) lub oddająca pojazd innej osobie, natomiast podmiotem przestępstwa określonego w art. 145 § 3 k.k. może być tylko osoba prowadząca w stanie nietrzeźwości pojazd mechaniczny.

3. Kumulatywny zbieg przepisów art. 145 § 2 k.k. z art. 152 k.k. nie jest możliwy, gdyż nieumyślne spowodowanie śmierci należy do znamion przestępstwa określonego w art. 145 § 2 k.k.

1971.09.15 wyrok SN

II KR 163/71 OSNPG 1972/1/11

Dla bytu przestępstwa z art. 164 § 1 k.k. (którego dyspozycja jest szersza niż w przepisie art. 247 k.k. z 1932 r.) nieistotne jest zagadnienie czy działanie, którego sprawca zaniechał, rzeczywiście przyniosłoby ratunek. Decydujące jest, że sprawca widząc utrzymujące się lub nawet pogłębiające zagrożenie dla życia lub zdrowia człowieka, nie podejmuje wszelkich dostępnych - a nie pociągających za sobą narażenia swojego życia lub zdrowia, względnie innej

osoby na bezpośrednie niebezpieczeństwo - środków, mogących (przedmiotowo) uchylić lub choćby tylko pomniejszyć wspomniane zagrożenie.

Warunek umyślności działania, wypełniającej istotę czynu określonego w art. 164 k.k. jest zachowany, gdy sprawca ma świadomość położenia grożącego bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia ludzkiego i zdaje sobie sprawę ze swej możliwości przyczynienia się do uchylenia lub pomniejszenia tego niebezpieczeństwa bez narażenia siebie lub bliskich na bezpośrednie niebezpieczeństwo, a nie czyni tego, godząc się co najmniej na utrzymanie się wspomnianego położenia.

2003.02.11 postanow. SN V KK 112/02 LEX nr 77012

Warunkiem odpowiedzialności sprawcy na podstawie przepisu art. 162 § 1 kk nie jest zaistnienie jakiegokolwiek skutku, a w szczególności wymienionych w tym przepisie: utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka. Warunkiem takim jest świadomość sprawcy, że inna osoba znajduje się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu i uchylenie się tegoż sprawcy od udzielenia pomocy, mimo że może on jej udzielić bez narażenia siebie samego lub innej osoby na takie samo niebezpieczeństwo. Tak więc kwestia istnienia związku przyczynowego między zachowaniem się oskarżonych a śmiercią pokrzywdzonej, jest całkowicie drugorzędna, nie mającą żadnego merytorycznego znaczenia.

2003.02.06 wyrok s.apel. II AKa 532/02 KZS 2003/7-8/70
w Katowicach

Oskarżona źle wywiązywała się z obowiązków macierzyńskich, jednak brak jest jakichkolwiek dowodów wskazujących, iż motywem jej działania było zadawanie dziecku cierpień fizycznych i psychicznych i stąd trudno zgodzić się z apelacją prokuratora, że samo wadliwe opiekowanie się dzieckiem implikuje przyjęcie znęcania się nad nim, pojmowanym przecież jako celowe jego dręczenie, a w szczególności, gdy owe błędy w opiece nad dzieckiem polegały na zaniedbywaniu jego higieny, pozostawianiu śpiącego dziecka samego w domu bądź zabieraniu ze sobą do baru, gdzie oskarżona spożywała alkohol, lub zwlekaniu z udzieleniem mu pomocy lekarskiej. Ta zresztą ostatnia okoliczność mogłaby stanowić podstawę do rozważenia odpowiedzialności karnej oskarżonej z art. 160 k.k. lub 162 k.k.

2000.04.28 wyrok SN V KKN 318/99 LEX nr 50985

1. Odpowiedzialność karną z art. 162 § 1 kk może ponieść lekarz jedynie wtedy, gdy nie ciąży na nim obowiązek troszczenia się o osobę zagrożoną. Jeżeli zaś lekarz w konkretnym przypadku był tzw. gwarantem bezpieczeństwa osoby zagrożonej na swym zdrowiu lub życiu, to odpowiedzialność karną należy rozważać na płaszczyźnie art. 160 § 2 kk lub art. 160 § 3 kk.

2. Przestępstwo z art. 160 § 3 kk charakteryzuje się nieumyślnością w znaczeniu art. 9 § 2 kk, czyli sprawca nie ma zamiaru narażenia człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, naraża go jednak w wyniku niezachowania

wymaganej w danych okolicznościach ostrożności, w sytuacji, w której sprawca narażenie człowieka przewidywał lub obiektywnie biorąc mógł przewidzieć.

3. Z oczywistych względów nie jest możliwa kumulatywna kwalifikacja (art. 11 § 2 kk) czynu z art. 160 § 3 kk i art. 155 kk. Natomiast dopuszczalna jest kwalifikacja kumulatywna, art. 160 § 2 kk i art. 155 kk.

1998.10.06 wyrok SN III KKN 27/98 Prok.i Pr. 1999/2/3

Karalność przestępstwa nieudzielenia pomocy człowiekowi znajdującemu się w bezpośrednim niebezpieczeństwie grożącym utratą życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia jest wyłączona w dwóch sytuacjach:

- a) gdy pomoc musiałaby polegać na poddaniu się zabiegom lekarskim,
- b) gdy z okoliczności danego wypadku wynika, że możliwa jest natychmiastowa pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego bardziej powołanej, np. medycznego pogotowia ratunkowego.

Kodeks wykroczeń

Art. 93. § 1. Prowadzący pojazd, który, uczestnicząc w wypadku drogowym, nie udziela niezwłocznej pomocy ofierze wypadku, podlega karze aresztu albo grzywny.

§ 2. W razie popełnienia wykroczenia, o którym mowa w § 1 orzeka się zakaz prowadzenia pojazdów.

1992.12.22 wyrok SN III KRN 149/92 LEX nr 22082

głosa aprobowująca: Stefański R.A. PiP 1993/5/113

1. Wypadek, w którym są zabici lub ranni to taki wypadek, w którym co najmniej jedna osoba poniosła śmierć, uległa ciężkiemu lub lekkiemu uszkodzeniu ciała bądź ciężkiemu lub lekkiemu rozstrojowi zdrowia.

2. Art. 93 k.w. penalizuje określone zachowanie nie tylko sprawcy, ale każdego uczestnika wypadku drogowego. Uczestnik wypadku drogowego ma obowiązek udzielić pomocy osobie w nim poszkodowanej (oferze wypadku) także w sytuacji, gdy ona sama ten wypadek spowodowała bądź się do niego przyczyniła.

1981.01.09 wyrok SN Rw 460/80 OSNPG 1981/8/95

Pomiędzy brzmieniem dyspozycji art. 93 § 1 k.w., a brzmieniem dyspozycji art. 164 § 1 k.k. występują zasadnicze różnice, które sprawiają, że uczestnicy opisanych w nich zdarzeń w

zależności od ich zachowania się i towarzyszących okoliczności odpowiadają bądź to za przestępstwo określone w art. 164 § 1 k.k., bądź też za wykroczenie określone w art. 93 § 1 k.w.

O ile bowiem za wykroczenie z art. 93 k.w. odpowiada tylko i wyłącznie prowadzący pojazd, który uczestnicząc w wypadku drogowym, nie udzielił pomocy ofierze wypadku, o tyle odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 164 § 1 k.k. podlega każda osoba, która człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednio niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia nie udzieliła pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu.

1980.02.14 wyrok SN Rw 29/80 LEX nr 21860

Uwaga: Obecnie zob. też art. 145 § 4 k.k.

Jeżeli uczestnik wypadku drogowego z ludźmi, którego zachowanie nie wyczerpuje znamion przestępstwa drogowego, nie zatrzyma prowadzonego pojazdu w miejscu zdarzenia i nie udzieli niezwłocznie pomocy ofierze tego wypadku, może ponosić odpowiedzialność za takie postępowanie na podstawie art. 164 § 1 k.k. lub art. 93 § 1 k.w.

Stefański R.A. glosa P PiP 1993/5/113 - t.1

Glosa do wyroku SN z dnia 22 grudnia 1992 r., III KRN 149/92.

Uczestniczący w wypadku drogowym ma zatem obowiązek udzielenia pomocy ofiarom wypadku nie tylko wtedy, gdy są w nim ranni, ale również wtedy, gdy są zabici. Ustawodawca nie wprowadził tutaj bowiem ograniczeń. Istnienie takiego obowiązku jest uzasadnione tym, że należy nieść pomoc zawsze i do uczestnika wypadku nie należy ocena, czy pomoc ta jest potrzebna czy też - z uwagi na zejście śmiertelne - jest ona zbyteczna. Uczestnik wypadku ma w każdym razie zainteresować się jego ofiarami.

Stefański R.A. glosa P PiP 1993/5/113 - t.2

Glosa do wyroku SN z dnia 22 grudnia 1992 r., III KRN 149/92.

Art. 93 § 1 k.w. nie wiąże karalności ze sprawstwem lub współsprawstwem wypadku, lecz z samym tylko uczestnictwem w nim. Słowo "uczestnicząc" oznacza "znajdować się, działać w zbiorowej akcji, współdziałać, brać udział". Przy takim rozumieniu tego pojęcia za uczestniczącego w wypadku trzeba uznawać sprawcę, pokrzywdzonego, który doznał obrażeń, jak i osobę, która nie poniosła żadnego uszczerbku, ale znajdowała się wśród osób biorących udział w wypadku, np. jako pasażer pojazdu. W pewnym sytuacjach, co nie jest odosobnione, sprawca wypadku może być jednocześnie ofiarą.

Zastosowanie art. 93 § 1 k.w. jest wyłączone w sytuacji, gdy ofiara wypadku drogowego znalazła się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, a kierujący pojazdem będący uczestnikiem wypadku nie udzielił jej pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu, bowiem wówczas wchodzi w grę odpowiedzialność za przestępstwo z art. 164 § 1 k.k.

Marek A. ABC 2005 stan prawny: 2005.01.01

Komentarz do art. 162 kodeksu karnego (Dz.U.97.88.553), [w:] A. Marek, Kodeks karny. Komentarz, Dom Wydawniczy ABC, 2005, wyd. II.

1. Art. 162 § 1 określa ogólny typ przestępstwa nieudzielenia pomocy człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Jego podmiotem może być każdy, kto, mogąc udzielić pomocy osobie znajdującej się w niebezpieczeństwie bez narażenia siebie lub innej osoby na analogiczne niebezpieczeństwo, nie czyni tego. Tak np. osoba umiejąca dobrze pływać, która nie spieszy na pomoc tonącemu, popełnia przestępstwo, natomiast nie narusza prawa osoba nie umiejąca pływać lub pływająca słabo, która powstrzymuje się od akcji pomocy w obawie przed realnym niebezpieczeństwem utonięcia.

2. Trzeba uznać, że wypełniają znamiona tego przestępstwa znane z praktyki wypadki niereagowania przez inne osoby (sąsiadów, a nawet wezwanych telefonicznie do interwencji funkcjonariuszy Policji!) na wypadki katowania innej osoby, realnie zagrażającego jej śmiercią albo ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu. Nie jest też zrozumiałe niepodejmowanie ścigania przez prokuraturę w takich wypadkach i ograniczanie ścigania do bezpośredniego sprawcy, jeżeli doszło do zabicia człowieka lub spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

3. Warunkiem karalności na podstawie art. 162 § 1 jest **niepodjęcie działań** zmierzających do udzielenia pomocy - nawet gdyby szanse uchylenia niebezpieczeństwa były niewielkie. Przestępstwo to jest dokonane z chwilą uchylenia się od udzielenia pomocy w warunkach opisanych w tym przepisie, chociażby nie nastąpił żaden efektywny skutek w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu osoby zagrożonej (przestępstwo formalne).

4. Obowiązek udzielenia pomocy **nie obejmuje** poddania się zabiegowi lekarskiemu (np. transfuzji krwi), chociażby mogło to uratować osobę zagrożoną, ani też sytuacji, w której możliwa jest natychmiastowa pomoc ze strony osoby lub instytucji do tego bardziej powołanej (pomoc fachowa np. ze strony straży wodnej, pożarnej, służby zdrowia itp.). Należy podkreślić, że omawiana tutaj bezkarność dotyczy jedynie sytuacji, gdy uchylający się od udzielenia pomocy ma **realne podstawy**, aby liczyć na natychmiastowe nadejście fachowej pomocy. W każdym razie jego obowiązkiem jest podjęcie natychmiastowych i niezbędnych działań zmierzających do sprowadzenia takiej pomocy.

5. Sprawca, który umyślnie spowodował bezpośrednie niebezpieczeństwo śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, ponosi odpowiedzialność za to przestępstwo (art. 160 § 1 lub

2), a nie za nieudzielenie następnie pomocy. Również uchylenie się od udzielenia pomocy wbrew obowiązкови opieki, które pozostaje w związku przyczynowym z narażeniem na bezpośrednie niebezpieczeństwo, podlega kwalifikacji prawnej na podstawie art. 160 § 2.

Zoll A. Zakamycze 1999 stan prawny: 1999.02.01

Komentarz do art. 162 kodeksu karnego (Dz.U.97.88.553), [w:] A. Zoll (red.), G. Bogdan, K. Buchała, Z. Cwiąkański, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, M. Rodzyńkiewicz, M. Szewczyk, W. Wróbel, Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277. Tom II, Zakamycze, 1999.

Uwagi wprowadzające

1. Ochrona życia lub zdrowia ludzkiego wymaga nie tylko powstrzymania się od działań, które mogłyby te dobra zniszczyć lub narazić na niebezpieczeństwo, ale również aktywności w tych wszystkich wypadkach, gdy życiu lub zdrowiu ludzkiemu grozi niebezpieczeństwo, aktywności zmierzającej do uchylenia tego niebezpieczeństwa. Jedną z podstawowych norm moralnych, znajdujących powszechną akceptację, jest nakaz udzielenia pomocy człowiekowi, którego życie lub w poważnym stopniu zdrowie, narażone jest na niebezpieczeństwo. Ta norma moralna stała się normą prawną, której naruszenie sankcjonowane jest w art. 162 § 1.

2. Artykuł 162 oparty jest na tych samych założeniach, jakie leżały u podstaw regulacji zawartej w art. 164 k.k. z 1969 r. Wprowadzone zmiany mają na celu dostosowanie terminologii do przyjętej w innych przepisach (ciężki uszczerbek na zdrowiu) i tym samym służą sprecyzowaniu granic karalności. W art. 162 § 2 został wyraźnie określony charakter prawny tej instytucji. W warunkach określonych w tym przepisie czyn nie stanowi przestępstwa. Stwierdzenie zawarte w art. 164 § 2 k.k. z 1969 r., iż sprawca zaniechania udzielenia pomocy "nie podlega karze", nie było jednoznaczne.

Znamiona określające typ czynu zabronionego

Przedmiot ochrony

3. Zagadnienie przedmiotu ochrony, jako znamienia przestępstwa określonego w art. 162 § 1, nie jest pozbawione kontrowersji, których rozstrzygnięcie ma znaczenie praktyczne. Niewątpliwie przedmiotem ochrony jest życie lub zdrowie człowieka, znajdującego się w położeniu bezpośredniego niebezpieczeństwa dla tych dóbr. Wątpliwość natomiast dotyczy tego, czy są to jedyne dobra chronione tym przepisem (tak K. Buchała, *Przestępne zaniechanie udzielenia pomocy w niebezpieczeństwie grożącym życiu człowieka*, Państwo i Prawo 1960, nr 12, s. 1000 i n.), czy też przedmiotem ochrony jest solidarność wobec zagrożonego człowieka, jako wartość sama w sobie, zasługująca na karnoprawną ochronę (tak A. Wąsek, glosa, OSPiKA 1975, z. 7-8, poz. 186). To drugie stanowisko wydaje się trafne, znajdując także swoje potwierdzenie w preambule do Konstytucji.

Znamiona strony przedmiotowej czynu zabronionego

Podmiot czynu zabronionego

4. Podmiotem czynu zabronionego, określonego w art. 162 § 1, może być każdy człowiek. Jest to więc przestępstwo powszechne. W orzecznictwie sądowym utrwalone było stanowisko, że podmiotem czynu zabronionego, polegającego na nieudzieleniu pomocy człowiekowi znajdującemu się w niebezpieczeństwie, nie jest sprawca tego niebezpieczeństwa (zob. orzecznictwo powołane w A. Zoll (w:) *System...*, s. 478). Nie jest to stanowisko trafne. Ustawa nie daje podstaw do żadnych ograniczeń. Problem odpowiedzialności osoby sprowadzającej swoim zachowaniem bezpośrednio niebezpieczeństwo dla życia człowieka lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu i nieudzielającej pomocy zagrożonemu należy rozpatrywać pod kątem zbiegu przestępstw. Odpowiedzialność za umyślne sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa, eliminować będzie odpowiedzialność za nieudzielenie pomocy człowiekowi znajdującemu się w niebezpieczeństwie (niewłaściwy zbieg przestępstw). Brak już będzie podstaw do takiej eliminacji, gdy bezpośrednio niebezpieczeństwo zostało spowodowane nieumyślnie.

5. Zasadniczym problemem na gruncie k.k. z 1969 r. była kwestia odpowiedzialności kierowcy, sprawcy wypadku drogowego za nieudzielenie pomocy jego ofierze. Sąd Najwyższy konsekwentnie, aż do czasu uchwały 7 sędziów z 12 kwietnia 1995 r. (OSP 1995, z. 12, poz. 252), stał na stanowisku, że takie nieudzielenie pomocy nie stanowi odrębnego przestępstwa, a jest jedynie okolicznością obciążającą (zob. OSNKW 1975, z. 3-4, poz. 33). Wspomniana uchwała słusznie przyjęła w takim wypadku realny zbieg przestępstw (zob. A. Zoll, glosa, OSP 1995, z. 12, s. 589 i n.). Kwestia ta wymaga wyjaśnienia w świetle art. 178. Wprowadzenie art. 178, przewidującego zaostrenie kary za zbiegnięcie z miejsca zdarzenia, o którym mowa w art. 173, 174, 177, nie dezaktualizuje problemu odpowiedzialności kierowcy, powodującego wypadek lub sprowadzającego katastrofę lub jej niebezpieczeństwo za nieudzielenie pomocy ofierze swojego zachowania. Zaostrenie kary z powodu ucieczki kierowcy nie oddaje tego, że sprawca swoim zachowaniem wyczerpał też znamiona przestępstwa z art. 162 § 1. Zmienił się jednak charakter prawny ucieczki z miejsca wypadku. W świetle art. 178 ucieczka taka stanowi element kwalifikujący typ czynu zabronionego (przestępstwo wieloczynowe - zob. tezy do art. 177 i uwagi do art. 178). W związku z tym ucieczka z miejsca wypadku i nieudzielenie pomocy jego ofierze należy kwalifikować jako przestępstwo z art. 177 § 2 w zw. z art. 178 i w zw. z art. 162, przy zastosowaniu art. 11 § 2.

Znamiona określające czynność sprawczą

6. Przestępstwo określone w art. 162 § 1 jest typowym przestępstwem formalnym z zaniechania. Odpowiedzialność karna związana jest z samym niewykonaniem ciężącego na sprawcy obowiązku. Obowiązek ten ma charakter powszechny i dotyczy każdego, kto znalazł się w sytuacji bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia innego człowieka lub ciężkiego uszczerbku na jego zdrowiu.

7. Zaniechanie realizujące znamiona typu określonego w art. 162 § 1 przejawia się w nieudzieleniu pomocy zagrożonemu człowiekowi. Charakter koniecznej do wykonania obowiązku pomocy wyznacza konkretna sytuacja. Standard tej pomocy jest wyznaczony konkretnym położeniem, w jakim znalazł się człowiek wymagający pomocy, stanem wiedzy osoby zobowiązanej oraz środkami, jakimi dysponuje zobowiązany do udzielenia pomocy. Ten standard powinien być określony dla danego konkretnego wypadku. Zachowanie odbiegające *in*

minus od tak wyznaczonego standardu oznaczać będzie brak udzielenia oczekiwanej pomocy i realizację tym samym znamion typu czynu zabronionego określonego w art. 162 § 1.

8. Obowiązek udzielenia pomocy może się wyrażać także w ulżeniu cierpieniom osoby, której życia uratować już nie można (zob. teza 3). Lekarz nie jest zobowiązany do przedłużania nadzwyczajnymi środkami samego procesu umierania.

9. Obowiązek udzielenia pomocy powstaje z chwilą wystąpienia położenia zagrażającego bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, a kończy się z chwilą przerodzenia się niebezpieczeństwa w skutek w postaci śmierci albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub z chwilą ustania niebezpieczeństwa.

Przedmiot czynności wykonawczej

10. Przedmiotem czynności wykonawczej, jako znamieniem typu czynu zabronionego określonego w art. 162 § 1, jest człowiek, któremu zagraża bezpośrednio niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w znaczeniu art. 156 § 1. Jak już stwierdzono wyżej (zob. teza 3), przedmiotem czynności wykonawczej jest każdy zagrożony człowiek, a nie tylko ten, którego życie lub zdrowie można uratować.

11. "Położenie grożące bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu" nie oznacza, że źródłem tego położenia musiała być sytuacja nagła. Człowiek wymagający udzielenia mu pomocy może się znaleźć w takim położeniu na skutek np. rozwijającego się stanu chorobowego.

Okoliczności modalne

12. Obowiązek udzielenia pomocy nie powstaje wtedy, gdy jego wypełnienie narażałoby udzielającego pomocy lub inną osobę na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Sytuacja, która wyłącza obowiązek udzielenia pomocy jest zbliżona do stanu wyższej konieczności. Dobro w postaci życia albo zdrowia człowieka pozostaje w kolizji z takim samym dobrem innej osoby. Określona w art. 162 § 1 sytuacja modalna powoduje, w przeciwieństwie do stanu wyższej konieczności, brak realizacji przez czyn znamion typu czynu zabronionego. Nie realizuje znamion typu czynu zabronionego określonego w art. 162 § 1 osoba, która np. odmawia bycia dawcą nerki, potrzebnej dla ratowania życia drugiej osoby.

13. Wyłączające obowiązek udzielenia pomocy zagrożenie musi być realne, a nie tylko potencjalne. Osoba dopuszczająca się zaniechania musi mieć uzasadnione podstawy do liczenia się z powstaniem sytuacji niebezpiecznej zagrażającej jej samej lub innej osobie niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Niebezpieczeństwo to nie musi być jednak bezpośrednie.

14. Charakterystykę znamion czynu zabronionego określonego w art. 162 § 1 uzupełniają okoliczności wymienione w art. 162 § 2. Brak obowiązku udzielenia pomocy w warunkach, o których mowa w art. 162 § 1, zachodzi również wtedy, gdy pomoc wymagałaby poddania się zabiegowi lekarskiemu, także takiemu, który nie zagraża ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu oraz gdy możliwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej.

15. Ze względu na wyraźną wypowiedź ustawy nie ma obowiązku, w znaczeniu art. 162 § 1, poddania się zabiegowi lekarskiemu w postaci transfuzji krwi. Ograniczenie to jest zrozumiałe z uwagi na konieczność ochrony np. personelu medycznego. Można mieć jednak wątpliwości, czy

nie zostało ono ujęte zbyt szeroko, dotycząc także np. rodziców w stosunku do zagrożonych dzieci.

16. Zwalniająca z obowiązku udzielenia pomocy możliwość niezwłocznej pomocy ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej musi być realna, tzn. sprawca zaniechania nie może się tłumaczyć tym, że sądził, iż zostało wezwane pogotowie ratunkowe. Zwolnienie z obowiązku będzie miało miejsce wtedy, gdy pogotowie jest już na miejscu lub na miejscu jest lekarz mogący udzielić pomocy. Do czasu przybycia pogotowia obowiązek udzielenia pomocy w granicach wyznaczonych sytuacją (zob. teza 7) ciąży na każdym, który po-mocy takiej ze względu na miejsce przebywania jest w stanie udzielić.

Znamiona strony podmiotowej

17. Przepęstwo określone w art. 162 § 1 charakteryzuje się umyślnością w znaczeniu art. 9 § 1. Sprawca musi mieć świadomość przynajmniej możliwości tego, że drugi człowiek znajduje się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu oraz że może mu udzielić pomocy bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu i nie chce udzielić zagrożonemu pomocy albo na nieudzielenie pomocy się godzić.

18. Wyszczególnienie okoliczności, o których mowa w art. 162 § 2, w odrębnym przepisie ma ten sens, że do odpowiedzialności za przęstwo umyślne nie jest konieczna świadomość braku wystąpienia tych okoliczności. Nieusprawiedliwione urojenie wystąpienia okoliczności wymienionych w art. 162 § 2, w szczególności, że jest możliwa niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej, nie wyłącza odpowiedzialności za przęstwo umyślne z art. 162 § 1.

Zagrozenie karą i środkami karnymi

19. Przepęstwo określone w art. 162 § 1 zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 3. Sąd może, w warunkach określonych w art. 58 § 3, orzec grzywnę albo karę ograniczenia wolności. Na podstawie art. 59, w wypadku spełnienia określonych w nim warunków, sąd może odstąpić od wymierzenia kary, stosując jednocześnie środek karny.

20. Wobec sprawcy przęstwa określonego w art. 162 § 1 sąd może zastosować warunkowe umorzenie postępowania (art. 66 § 1).

21. Na podstawie art. 47 § 1 sąd może orzec nawiązkę na wskazany cel społeczny związany ze służbą zdrowia.

Zbieg przepisów ustawy

22. Artykuł 162 § 1 pozostaje w zbiegu niewłaściwym z przepisami określającymi przęstwa materialne przeciwko życiu i zdrowiu popełnione przez zaniechanie (art. 2).

Tryb ścigania

23. Przepęstwo określone w art. 162 § 1 ścigane jest z urzędu.

Chmielewska U., Ciołkowski S. ... artykuł P PiM 2003/13/83 - t.2

Praktyka leczenia Świadków Jehowy bez krwi - aspekty medyczne, prawne i etyczne.

Jeżeli taki pacjent [dorosły Świadek Jehowy odmawiający przyjęcia transfuzji krwi] ma status osoby wyłącznie uprawnionej do wyrażenia zgody, to jego decyzja wiąże lekarza, który postępując wbrew woli pacjenta, naraża się na odpowiedzialność z art. 192 kk. Jeżeli natomiast lekarz uzna, że znajduje się w sytuacji, w której przepisy szczegółowe wyłączają obowiązek uzyskania zgody pacjenta, to po pierwsze, wyłączona jest jego odpowiedzialność z art. 192 kk, a po drugie, aktywizuje się po jego stronie ustawowy obowiązek udzielenia świadczenia zdrowotnego. Gdyby lekarz w takim stanie faktycznym nie udzielił świadczenia medycznego, to naraziłby się na odpowiedzialność karną z art. 162 kk. Jednakże brzmienie art. 162 kk, podobnie jak art. 30 ustawy o zawodzie lekarza, nie utożsamia pomocy z konkretną metodą leczniczą. Jeśli więc świadczenie medyczne w zakresie objętym zgodą było świadczone lege artis, lekarz nie ma podstaw obawiać się roszczeń pacjenta ani jego rodziny za skutki wynikające wyłącznie z odmowy zgody na zastosowanie konkretnej metody leczniczej.

Daszkiewicz K. artykuł P Palestra 2002/11-12/31 - t.2

Uchylenie odpowiedzialności lekarza za wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta.

Przewidziana w art. 162 § 1 k.k. odpowiedzialność karna dotyczy tych sytuacji, w których człowiek potrzebujący pomocy już znajduje się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Natomiast art. 30 ustawy o zawodzie lekarza wprowadza obowiązek niesienia lekarskiej pomocy kiedy to niebezpieczeństwo może dopiero spowodować zwłoka w jej udzieleniu. Możliwe będą zatem także takie sytuacje, w których lekarz nie ponoszący odpowiedzialności karnej w oparciu o przepisy kodeksu karnego, poniesie tylko odpowiedzialność zawodową.

Daszkiewicz K. artykuł P Palestra 2002/11-12/31 - t.3

Uchylenie odpowiedzialności lekarza za wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta.

Do takich sytuacji [kolizji obowiązków lekarza] dochodzi np. wówczas, kiedy dziecko zagrożone jest bezpośrednio utratą życia i lekarz uznaje za konieczne przetoczenie preparatów krwiopochodnych. Na to jednak rodzice dziecka, będący świadkami Jehowy, nie tylko nie wyrażają zgody, ale występują z "kategorycznym sprzeciwem".

Byłby to swoisty paradoks, sprzeczność z tym co wydaje się oczywiste, gdyby lekarz miał ponosić odpowiedzialność w każdej z dwóch sytuacji: w pierwszej wówczas kiedy ulegnie woli rodziców, podporządkuje się ich sprzeciwowi i dziecko umrze, albo nie umrze tylko dlatego, że inny lekarz wypełnił swój obowiązek, wykonał konieczny zabieg i je uratował, a w drugiej wówczas, kiedy nie uwzględni ich sprzeciwu i wykona konieczny zabieg, dzięki czemu ich dziecko zachowa życie.

Lekarz poniesie odpowiedzialność tylko w tej pierwszej sytuacji, w której ze względu na sprzeciw rodziców nie wywiąże się ze swego obowiązku udzielenia koniecznej lekarskiej pomocy dziecku bezpośrednio zagrożonemu utratą życia albo ciężkim uszkodzeniem ciała. W sytuacji drugiej odpowiedzialności nie poniesie, mimo że działał nie tylko bez zgody rodziców

dziecka, ale nawet wbrew ich kategorycznemu sprzeciwowi. Aby jego działanie mogło być uznane za legalne, konieczne jest jednak spełnienie kilku [...] warunków, wyraźnie określonych w ustawie o zawodzie lekarza.

Daszkiewicz K. artykuł P Palestra 2002/11-12/31 - t.4

Uchylenie odpowiedzialności lekarza za wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta.

Za nieudzielenie człowiekowi zagrożonemu utratą życia koniecznej, bezzwłocznej pomocy ponosi odpowiedzialność karną nie tylko ten, kto jej nie udziela mogąc to uczynić, ale także ten, kto do tego nakłania. Ta odpowiedzialność obciąża zatem np. przedstawiciela ustawowego lub opiekuna faktycznego osoby wymagającej bezzwłocznej, koniecznej dla ratowania życia interwencji lekarskiej, który lekarza nakłania, namawia albo wręcz żąda od niego, aby takiej pomocy nie udzielał (por. art. 162 § 1 k.k. w związku z art. 18 § 2 k.k.).

Daszkiewicz K. artykuł P Palestra 2002/11-12/31 - t.5

Uchylenie odpowiedzialności lekarza za wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta.

Za pozbawioną podstaw prawnych uznać [...] trzeba tezę, w oparciu o którą eliminuje się w sprawach wykonywania zabiegów leczniczych bez zgody pacjenta tak ważną, tradycyjną instytucję części ogólnej kodeksu karnego, jaką jest działanie w stanie wyższej konieczności.

Dąbrowska-Kardas M., Kardas P. artykuł P Palestra 1999/1-2/19 - t.9

Odpowiedzialność za spowodowanie wypadku komunikacyjnego w świetle regulacji nowego kodeksu karnego z 1997 r., cz. I.

W odniesieniu do art. 177 § 1 i 2 oraz art. 162 § 1 k.k. z 1997 r. w pełni zachowuje aktualność stanowisko SN wyrażone w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 12 kwietnia 1995 r., zgodnie z którym sprawca wypadku, odpowiadający za występki z art. 177 § 1 lub 2, ponosi także - w razie nieudzielenia pomocy ofierze wypadku w warunkach określonych w art. 162 § 1 k.k. - odpowiedzialność za pozostające w zbiegu realnym przestępstwo z art. 162 § 1 k.k.

Dąbrowska-Kardas M., Kardas P. artykuł P Palestra 1999/3-4/35 - t.10

Odpowiedzialność za spowodowanie wypadku komunikacyjnego w świetle regulacji nowego kodeksu karnego z 1997 r., cz. II.

W takim wypadku [w którym ucieczka z miejsca zdarzenia stanowi zarazem nieudzielenie pomocy ofierze wypadku] przyjąć należy konstrukcję realnego zbiegu przestępstw określonych w art. 177 § 1 lub 2 i w art. 162 § 1. Oczywiście do przestępstwa określonego w art. 177 § 1 lub 2 może znaleźć wtedy zastosowanie reguła określona w art. 178. Zastosowanie nadzwyczajnego obostrzenia kary za przestępstwo z art. 177 § 1 lub 2 nie będzie w takiej sytuacji opierać się na wykorzystaniu tego samego elementu stanu faktycznego dwa razy, a mianowicie raz jako elementu stanowiącego znamię typu czynu, raz jako elementu obostrzającego wymiar kary.

Dukiet-Nagórska T. artykuł P PiM 2000/6-7/12 - t.2

Prawnokarne konsekwencje niepodjęcia interwencji lekarskiej lub udzielenia świadczenia zdrowotnego w sposób niewłaściwy na skutek niedostatku środków finansowych w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej.

W sytuacji naglącej wyczerpanie limitu [świadczeń zdrowotnych] w żadnym razie nie stanowi usprawiedliwienia dla odmowy działania lekarskiego. Lekarz odmawiający udzielenia pomocy z tego tylko powodu, że zakład opieki zdrowotnej wykonał już zakontraktowaną liczbę świadczeń zdrowotnych, dopuszcza się zachowania bezprawnego i zawinionego.

W grę wejść może pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lekarza za nieudzielenie pomocy człowiekowi znajdującemu się w bezpośrednim niebezpieczeństwie dla życia lub zdrowia (art. 162 k.k.).

Nie można wykluczyć przypisania lekarzowi skutków w postaci śmierci pacjenta czy uszczerbku na zdrowiu bądź narażenia życia lub zdrowia na niebezpieczeństwo. Ta ostatnia ewentualność wystąpi, gdy konsekwencją braku świadczenia zdrowotnego lub jego niewłaściwości będzie zdynamizowanie procesów chorobowych w taki sposób, że zaczęły "one bezpośrednio zagrażać życiu pacjenta lub stwarzać bezpośrednie zagrożenie ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu".

Filar M. artykuł P PiM 1999/3/33 - t.2

Odpowiedzialność karna lekarza za zaniechanie udzielenia świadczenia zdrowotnego (nieudzielenie pomocy).

Jedyną podstawą odpowiedzialności karnej za nieudzielenie pomocy przez lekarza nie będącego gwarantem [bezpieczeństwa osoby zagrożonej na swym życiu lub zdrowiu] jest art. 162 k.k. i wyłącznie on zakreśla przedmiotowy zakres odpowiedzialności (tj. bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu). Zakres wykraczający poza te ramy, a wymieniony w przepisach prawa lekarskiego, może co najwyżej stanowić podstawę innego rodzaju odpowiedzialności lekarza (cywilnej lub zawodowej przed Sądem Lekarskim).

Ponieważ art. 162 k.k. mówi o nieudzieleniu pomocy człowiekowi, wyklucza tym samym jego zastosowanie w odniesieniu do płodu ludzkiego (dziecka poczętego). Do momentu jego przyjścia na świat (dominuje tu teoria pierwszego samodzielnego oddechu), nieudzielenie pomocy rozpatrywane być może wyłącznie w kontekście zagrożenia życia i zdrowia matki.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów z 26 października 1995 roku (Dz. U. 138 poz. 682), śmierć człowieka (a więc zakończenie okresu ochrony przez przepis art. 162 k.k.) następuje z chwilą trwałego i nieodwracalnego ustania funkcji pnia mózgu.

Filar M. artykuł P PiM 1999/3/33 - t.3

Odpowiedzialność karna lekarza za zaniechanie udzielenia świadczenia zdrowotnego (nieudzielenie pomocy).

Położenie grożące bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu [w rozumieniu art. 162 § 1 k.k.] to taki stan rzeczy, w którym przy założeniu

normalnego i typowego przebiegu przyczynowości, danej osobie w najbliższym czasie, tj. na następnym etapie tak właśnie rozumianej przyczynowości, realnie zagraża nastąpienie jednego z tych skutków. Nie ma tu znaczenia, czy stan ten powstał z przyczyn obiektywnych, czy w związku z działaniami osoby zagrożonej (np. samobójstwo) i czy był wynikiem wydarzeń nagłych, czy długotrwałego procesu.

Nie ma też w zasadzie znaczenia, czy ewentualne udzielenie pomocy miało, czy nie miało szansy okazać się skutecznym. Nawet w sytuacjach beznadziejnych lekarz powinien podjąć działania, które zminimalizują przynajmniej cierpienia fizyczne lub psychiczne pacjenta.

Filar M. artykuł P PiM 1999/3/33 - t.4

Odpowiedzialność karna lekarza za zaniechanie udzielenia świadczenia zdrowotnego (nieudzielenie pomocy).

Nieudzielenie pomocy oznacza zaniechanie podjęcia jakichkolwiek terapeutycznych działań lekarskich. [...] Lekarz musi mieć świadomość stanu zagrożenia, w którym pacjent się znajduje i chcieć lub co najmniej godzić się z tym, iż nie udzielając pomocy stanowi temu się nie przeciwstawi. Świadomość taka może być wynikiem wstępnych oględzin, w wyniku których stan taki został rozpoznany, lub też sytuacji, w której w oparciu o okoliczności danej sprawy, lekarz dopuszczał istnienie takiego stanu, mimo że oględzin nie dokonał.

Sprawą o zasadniczym znaczeniu praktycznym jest precyzyjne ustalenie różnicy między nieudzieleniem pomocy przez lekarza a sytuacją, w której lekarz zaniechał właściwego leczenia [...], w wyniku błędu diagnostycznego, na skutek którego nie rozpoznał stanu grożącego bezpośrednim niebezpieczeństwem, o którym mowa w art. 162 k.k. Postawienie takiej błędnej diagnozy, nawet gdy jest rezultatem zaniedbania, wyklucza istnienie u niego świadomości faktycznego stanu zagrożenia, a jej brak uniemożliwia stwierdzenie istnienia umyślności, które to jest niezbędne dla skazania za to przestępstwo. [...] Jeśli efektem niezastosowania leczenia (lub podjęcia leczenia niewłaściwego) w wyniku takiego błędu nastąpią ujemne skutki dla życia lub zdrowia pacjenta, lekarz ponieść może odpowiedzialność za te właśnie skutki.

Filar M. artykuł P PiM 1999/3/33 - t.5

Odpowiedzialność karna lekarza za zaniechanie udzielenia świadczenia zdrowotnego (nieudzielenie pomocy).

Art. 30 ustawy o zawodzie lekarza [...] ogranicza w stosunku do lekarza możliwość powołania się na klauzulę własnego bezpieczeństwa. [...]

Lekarz będzie się więc mógł powołać na klauzulę zawartą w art. 162 § 2 k.k. jedynie wówczas, gdy nie tylko istniała możliwość uzyskania pomocy ze strony instytucji do tego powołanej [...], lecz gdy była to możliwość uzyskania pomocy natychmiastowej [...] oraz, gdy możliwość ta jest realna w takim czasie, którego upływ nie pogorszy w sposób istotny szansy na zapobieżenie utracie życia lub ciężkiemu uszczerbkowi na zdrowiu pacjenta.

Lekarz nie może [...] nie przejawiać w ogóle jakiejkolwiek profesjonalnej aktywności. Musi on bowiem przynajmniej stwierdzić w oparciu o kryteria zawodowe, czy stan pacjenta zezwala, bez ryzyka jego wyraźnego pogorszenia, na oczekiwanie przybycia osoby lub instytucji do jej udzielenia powołanej i dopiero po takim stwierdzeniu może ponieść dalszych działań. Art. 162

§ 2 k.k. zwolni od odpowiedzialności lekarza, który oczekiwał na przybycie innej osoby do tego powołanej [...]. Chodzić może o oczekiwanie przybycia specjalisty w danej dziedzinie medycyny. W takich przypadkach nawet lekarz niespecjalista [...] zobowiązany będzie jednak do takiego ogólnego zabezpieczenia pacjenta [...], które pozwoli na zapewnienie optymalnego medycznie stanu oczekiwania na specjalistę.

Filar M. artykuł P PiM 1999/3/33 - t.6

Odpowiedzialność karna lekarza za zaniechanie udzielenia świadczenia zdrowotnego (nieudzielenie pomocy).

"Poważne powody", o których mowa w art. 38 ust. 3 ustawy o zawodzie lekarza, interpretować można jedynie w takim kontekście, iż podjęcie przez konkretnego lekarza w konkretnych warunkach i w odniesieniu do konkretnego pacjenta działań lekarskich może okazać się, wedle oceny przełożonego, niewskazane lub nawet niebezpieczne dlań (np. szczególny stan emocjonalny lekarza w odniesieniu do pacjenta, jego kwalifikacje zawodowe, aktualna kondycja itp.). Wysoce wątpliwe jest natomiast zastosowanie tego przepisu w przypadku ogólnie negatywnego stosunku lekarza do tego rodzaju zabiegów podyktowanego względami ideologicznymi. Ponieważ przepis art. 38 ust. 3 ustawy o zawodzie lekarza stanowi swoisty *lex specialis* w relacji do art. 162 § 2 k.k., udzielenie zgody przez przełożonego w powyższych warunkach zwalnia lekarza od odpowiedzialności za przestępstwo z art. 162 § 1 k.k., lecz jedynie wtedy, gdy zwolniony lekarz wiedział, lub przynajmniej miał podstawy przypuszczać, że pacjentowi udzielona zostanie niezwłocznie pomoc przez innego lekarza. Gdyby natomiast wiedział, iż zwolnienie takie spowoduje, że pacjent w ogóle pozostanie bez pomocy, poniesie odpowiedzialność karną. [...]

Zwalniający przełożony bierze też na swe barki ewentualne ryzyko odpowiedzialności z art. 162 § 1 k.k., gdy w efekcie takiego zwolnienia pacjent nie otrzyma pomocy.

Filar M. artykuł P PiM 1999/3/33 - t.7

Odpowiedzialność karna lekarza za zaniechanie udzielenia świadczenia zdrowotnego (nieudzielenie pomocy).

Udzielenie pomocy, o którym mowa w art. 162 § 1 k.k. oznacza podjęcie przez lekarza w dobrej wierze stosownych działań medycznych w granicach swych kompetencji. Lekarz powinien zrobić wszystko, na co go obiektywnie stać. Nie można jednak odpowiadać za niepodjęcie działań znanych sztuce lekarskiej, do których nie posiadał stosownych kwalifikacji [...] lub do których, ze względów organizacyjnych, nie był upoważniony lub zobowiązany. [...]

Obowiązki zatrudnionych tam lekarzy [tzw. pierwszej pomocy doraźnej (pogotowia ratunkowego)]. ograniczają się do wstępnego zdiagnozowania przypadku i podjęcia działań, które zapobiegałyby dalszemu pogorszeniu stanu zdrowia pacjenta oraz ewentualnego przetransportowania pacjenta do zakładu opieki zdrowotnej, który mógłby udzielić mu bardziej kompleksowej pomocy. Lekarz [...] będzie więc odpowiadał z art. 162 § 1 k.k., jeśli nie podejmie żadnych powyższych działań przy świadomości stanu pacjenta. Jeśli zaś niepodjęcie stosownych działań będzie wynikiem błędu diagnostycznego, lekarz taki odpowie na ogólnych zasadach za ewentualne skutki tego błędu (a więc za przestępstwo skutkowe). [...]

Lekarz będący świadomy stanu pacjenta, o którym mowa w art. 162 k.k., który odmówiłby mu udzielenia świadczenia zdrowotnego w oparciu o formalne okoliczności typu "ubezpieczeniowego", naraziłby się na odpowiedzialność z tegoż przepisu.

Iwaniec J.M. glosa P WPP 2002/2/128 - t.1

Glosa do uchwały SN z dnia 16 marca 1999 r., I KZP 4/99.

K.k. z 1997 r. w art. 178 uzależnia wyższą karalność na podstawie okoliczności, która nie jest elementem prawnokarnej struktury czynu. Co za tym idzie, nie jest możliwy zbieg przepisów art. 177 § 1 w związku z art. 178 i art. 162 k.k. [...]

Niewątpliwie obecna forma redakcyjna art. 178 k.k., jak i odpowiadająca jej treść [...] uzasadnienia rządowego projektu kodeksu karnego nie pozwalają uzasadniać twierdzenia, że ustawodawca zamieścił w art. 178 k.k. typ kwalifikowany przestępstw określonych w art. 173, 174 lub 177 k.k.

Kędziora R. artykuł P Prok.i Pr. 2003/7-8/41 - t.2

Problematyka zgody pacjenta w świetle polskiego ustawodawstwa medycznego.

Lekarz ma, moim zdaniem, obowiązek działać w celu odwrócenia niebezpieczeństwa i dopiero dalsze czynności wymagać będą zgody pacjenta. Sytuacja bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego życiu osoby po usiłowaniu popełnienia czynu samobójczego będzie więc odstępstwem od zasady kierowania się wolą chorego. Bezczynność lekarza ze względu na sprzeciw takiej osoby prowadziłyby do odpowiedzialności lekarza za nieudzielenie pomocy.

Kłak C.P. glosa P OSA 2005/9/81 - t.2

Glosa do wyroku s.apel. z dnia 14 kwietnia 2000 r., I ACa 262/00.

"Ciężkim przestępstwem" może być zarówno przestępstwo skutkowe (materialne), jak i bezskutkowe (formalne). W związku z powyższym, nieudzielenie spadkodawcy pomocy w warunkach, o których mowa w art. 162 k.k., może w konkretnych okolicznościach stanowić podstawę do uznania danej osoby za niegodną dziedziczenia. Nieudzielenie pomocy jest przestępstwem bezskutkowym (formalnym). Podobnie złożenie fałszywych zeznań obciążających spadkodawcę także stanowić może podstawę do zastosowania dyspozycji art. 928 § 1 pkt 1 k.c. Jest to również przestępstwo bezskutkowe. Wystąpienie skutku nie jest zatem niezbędne do uznania, iż dane przestępstwo ma charakter "ciężki" w rozumieniu art. 928 § 1 pkt 1 k.c.

Kubicki L. artykuł P PiM 2003/13/4 - t.6

Obowiązek udzielenia pomocy lekarskiej.

Odrębne zagadnienie związane z odpowiedzialnością karną lekarza za niedopełnienie obowiązku określonego w art. 30 ustawy o z.l. powstaje wówczas, gdy przewidziane w nim

skutki (utrata życia, ciężki uszczerbek na zdrowiu, narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu) nie następują. Czy w tym przypadku niedopełnienie tego obowiązku nie jest sankcjonowane?

Jak wiadomo, obowiązująca ustawa o zawodzie lekarza, odmiennie od dawnej z 1950 r., która za samo niedopełnienie obowiązku udzielenia pomocy przewidywała odpowiedzialność karno-administracyjną (co oczywiście nie wyłączało odpowiedzialności karnej), nie przewiduje żadnej odrębnej sankcji za niewykonanie nakazu zawartego w art. 30. [...]

Paradoks ten - jak sądzę - daje się rozwiązać przez zastosowanie wykładni a maiore ad minus. W przypadku braku podstaw dla przyjęcia odpowiedzialności karnej za skutki związane z nieudzieleniem pomocy, lekarz powinien odpowiadać na podstawie art. 162 k.k. w granicach wyznaczonych przez tę normę prawną.

Kulesza J. artykuł P PiM 2005/19/66 - t.1

Brak zgody pacjenta na zabieg leczniczy, a lekarski obowiązek udzielania pomocy.

Sformułowanie użyte w art. 30 (i art. 34 ust. 7) [ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentystry] odnosi się do niebezpieczeństwa, które nie osiągnęło stopnia bezpośredniości, w odróżnieniu od art. 162 k.k., gdzie zagrożenie dóbr prawnych musi cechować bezpośredniość. Na gruncie art. 34 ust. 7 lekarz może zatem działać bez zgody podmiotu uprawnionego do jej udzielenia już wówczas, gdy grozi jedynie pośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

Łuniewski W. artykuł P Palestra 2002/3-4/40 - t.1

Stan wyższej konieczności a zasada proporcjonalności dóbr.

Jeśli przepis z art. 162 § 2 [k.k.] jest lex specialis, to tylko i wyłącznie w stosunku do § 1 tegoż artykułu, tj. odnosi się do uregulowanego tam formalnego przestępstwa polegającego na nieudzieleniu pomocy. To, że w pewnym sensie reguluje on sytuację, w której dochodzi do specyficznej kolizji dóbr (z jednej strony wolności osobistej, z drugiej - życia i zdrowia ludzkiego), nie może mieć żadnego wpływu na wyłączenie art. 26 k.k. Należy bowiem przyjąć, iż s.w.k. uregulowany w części ogólnej k.k. powinien mieć niewątpliwą priorytet swą "wyjątkowość" i pozostawać w takim samym stosunku nadrzędności wobec wszystkich przepisów części ogólnej kodeksu, włączając w to uregulowania art. 162 § 2 k.k.

Patryas W. artykuł P RPEiS 1997/3/35 - t.1

Kilka uwag o nowym kodeksie karnym.

Gdyby nie było art. 162 § 1 k.k., to w zasadzie nie byłoby też obowiązku udzielenia pomocy człowiekowi znajdującemu się w niebezpieczeństwie. Skoro zaś nie ma szczególnego, a więc z innej normy wypływającego obowiązku zapobiegnięcia skutkowi, to na mocy art. 2 k.k. nie ma odpowiedzialności karnej. Postronni plażowicze siedzący nad jeziorem nie odpowiadałoby więc karnie za nieudzielenie pomocy tonącemu, chyba że ktoś z nich byłby członkiem WOPR, a więc osobą szczególnie obowiązującą do ratowania tonących.

Rutkowski S. artykuł P Prok.i Pr. 1999/9/71 - t.3

Wybrane zagadnienia z zakresu odpowiedzialności karnej lekarza.

Ustawa o zawodzie lekarza nałożyła na lekarza obowiązek udzielenia pomocy lekarskiej w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia (art. 30). Nieudzielenie zatem przez lekarza pomocy w warunkach określonych w art. 162 k.k. skutkować będzie jego odpowiedzialność karną z tego przepisu. Jeżeli jednak lekarz nie udziela pomocy osobie, względem której ma szczególny prawny obowiązek w tym zakresie (lekarz opiekujący się pacjentem), a więc gdy jest gwarantem bezpieczeństwa osoby zagrożonej na podstawie stosunku pracy lub umowy z pacjentem, to może on w razie nastąpienia skutku odpowiadać za jego spowodowanie przez zaniechanie.

Rutkowski S. artykuł P Prok.i Pr. 1999/9/71 - t.4

Wybrane zagadnienia z zakresu odpowiedzialności karnej lekarza.

Od lekarza udzielającego pomocy [w warunkach określonych w art. 162 k.k.] należy wymagać odpowiedniej staranności, działania zgodnie z zasadami wiedzy medycznej. A jeżeli lekarz udzielając pomocy popełni w tym zakresie błąd, to jego odpowiedzialność należy oceniać w ramach nieumyślnego przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu.

Szeroczyńska M. recenzja P PiP 1999/10/88 - t.1

Rec.: A. Liszewska, Odpowiedzialność karna za błąd w sztuce lekarskiej, Kraków 1998.

Co się tyczy błędu diagnostycznego, to autorka klarownie i przekonująco odróżnia przypadek, gdy lekarz w wyniku błędnej diagnozy, stwierdzającej nieistnienie faktycznie występującej u pacjenta choroby, rezygnuje z zastosowania koniecznych czynności terapeutycznych, od sytuacji przestępnego nieudzielenia pomocy z art. 162 k.k. Poprawnie wskazuje, że obie sytuacje różnią się stroną podmiotową. Istotą bowiem działania w błędzie jest nieświadomość niebezpieczeństwa grożącego pacjentowi, co wyklucza odpowiedzialność za przestępstwo umyślne, a przecież nieudzielenie pomocy wymaga właśnie istnienia zamiaru.

Szeroczyńska M. recenzja P PiP 1999/10/88 - t.2

Rec.: A. Liszewska, Odpowiedzialność karna za błąd w sztuce lekarskiej, Kraków 1998.

Należy przede wszystkim wyraźnie rozróżnić dwie sytuacje: pierwszą, kiedy lekarz pełni swoją rolę zawodową (np. lekarz który ma dyżur w izbie przyjęć, jeździ w pogotowiu ratunkowym, zostaje wezwany do domu pacjenta), oraz drugą, kiedy lekarz stał się zupełnie przypadkowym świadkiem zaistnienia okoliczności zagrażających życiu innej osoby (takiej właśnie sytuacji dotyczy cytowane wyżej orzeczenie SN). Wydaje się, że w pierwszym wypadku należałoby potraktować go jako gwaranta zapobieżenia skutkowi w rozumieniu art. 2 k.k., gdyż działa on w ramach swoich obowiązków zawodowych. W związku z tym, w razie nieudzielenia pomocy, powinien odpowiadać za umyślne przestępstwo skutkowe z zaniechania. Natomiast w

sytuacji drugiej, wypadaloby jednak przyjac rozwiazanie proponowane przez SN sugerujace, ze lekarz nie dzialajacy w ramach swojej funkcji nie jest gwarantem zapobiezienia skutkowi, ale ze ciazy na nim jedynie, jak na kazdym innym czlowieku, obowiazek udzielenia pomocy. W takim razie, jesli tej pomocy umyslnie nie udzieli, bedzie odpowiadal z art. 162 k.k., niezaleznie od skutku, ktory nastapil.

Szmidt K. artykul P Cz.PKiNP 1999/1/129 - t.2

Glos w kwestii unormowan przestepstw komunikacyjnych w Kodeksie karnym z 1997 r.

W przypadku ucieczki z miejsca zdarzenia i nieudzielenia pomocy jego ofierze mamy do czynienia z dwoma czynami. Jednym jest spowodowanie nieumyelnego np. wypadku, natomiast drugim umyelnne zaniechanie udzielenia pomocy.

Zielińska E. artykul P PiM 2000/5/73 - t.1

Powinności lekarza w przypadku braku zgody na leczenie oraz wobec pacjenta w stanie terminalnym.

Lekarz, który uszanuje wolę pacjenta sprzeciwiającego się leczeniu, co do zasady, nie będzie mógł być pociągnięty do odpowiedzialności ani za przestępstwo nieudzielenia pomocy człowiekowi znajdującemu się w stanie niebezpieczeństwa (art. 162 k.k.), ani za ewentualny skutek, który w następstwie jego zaniechania nastąpił (wtedy, gdy miał on pozycję gwaranta, którego obowiązkiem było zapobieżenie skutkowi).

Zoll A.artykul P PiM 2000/5/31 - t.3

Zaniechanie leczenia - aspekty prawne.

Jeżeli lekarz nie jest osobą szczególnie zobowiązaną do ochrony życia lub zdrowia danego pacjenta, to nie udzielając świadczenia lekarskiego może odpowiadać karnie tylko w granicach art. 162 k.k., tzn. za zaniechanie udzielenia pomocy, jeżeli potrzebujący pomocy znajdował się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia, albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Zaniechanie udzielenia pomocy, w przypadkach nie objętych art. 162 k.k., rodzić może jedynie odpowiedzialność dyscyplinarną lekarza.

Jeżeli lekarz jest osobą szczególnie zobowiązaną do ochrony życia lub zdrowia danego pacjenta, zaniechanie udzielenia pomocy może rodzić odpowiedzialność za skutek w postaci śmierci pacjenta lub uszczerbku na zdrowiu (zob. art. 2 k.k.). Podstawą przypisania skutku lekarzowi będzie zaniechanie czynności, która zgodnie z wiedzą i doświadczeniem medycznym miała zapobiec nastąpieniu skutku na tej drodze, na której on w rzeczywistości nastąpił.

Zoll A.artykuł P PiM 2003/13/18 - t.3

Prawo lekarza do odmowy udzielenia świadczeń zdrowotnych i jego granice.

Należy odrzucić stanowisko, że lekarze, ze względu na normę art. 30 ustawy o zawodzie lekarza, nie mogą być podmiotem przestępstwa określonego w art. 162 k.k.

Zoll A.artykuł P PiM 2003/13/18 - t.4

Prawo lekarza do odmowy udzielenia świadczeń zdrowotnych i jego granice.

Mogą być sytuacje, w których lekarz naruszy normę art. 30 ustawy [o zawodzie lekarza], nie naruszając normy sankcjonowanej, wynikającej z art. 162 k.k. i tym samym nie popełniając czynu zabronionego określonego w tym przepisie. W takiej sytuacji lekarz ponosić będzie odpowiedzialność zawodową lub dyscyplinarną, bez odpowiedzialności karnej.

Zoll A.artykuł P PiM 2003/13/18 - t.5

Prawo lekarza do odmowy udzielenia świadczeń zdrowotnych i jego granice.

Norma wynikająca z art. 162 k.k. nie precyzuje treści obowiązku, stanowiąc ogólnie o obowiązku udzielenia pomocy. Może taki obowiązek polegać np. na powiadomieniu instytucji właściwej do udzielania pomocy lekarskiej lub na innym działaniu zmniejszającym lub likwidującym zagrożenie dla dóbr prawnych, o których jest mowa w tym przepisie. Jeżeli jednak adresatem normy z art. 162 k.k. jest lekarz, to jego obowiązkiem jest udzielenie pomocy lekarskiej, a nie tylko jakiegokolwiek innej pomocy. Oznacza to także, że ma to być pomoc udzielona zgodnie z zasadami sztuki lekarskiej i że lekarz udzielający takiej pomocy odpowiadać może za błąd w sztuce i za jego konsekwencje.

Zoll A.artykuł P PiM 2003/13/18 - t.6

Prawo lekarza do odmowy udzielenia świadczeń zdrowotnych i jego granice.

Art. 30 ustawy o zawodzie lekarza stanowi podstawę do odpowiedzialności zawodowej w wypadku zaniechania przez lekarza udzielenia pomocy. Jeżeli obowiązek udzielenia pomocy lekarskiej oparty jest wyłącznie na art. 30 ustawy, to wchodzi także w grę ograniczenia odpowiedzialności zawodowej przewidziane w normie sankcjonowanej, wynikającej z art. 162 k.k., a więc w wypadku, gdy udzielenie pomocy łączyłoby się z narażeniem lekarza na niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo, gdy udzielenie pomocy miałoby polegać na poddaniu się zabiegowi lekarskiemu.